

Kitap Tanıtımı

İMGEBİLİM-ÇEVİRİBİLİM İLİŞKİSİNİ ODAK NOKTASINA TAŞIYAN BİR KİTAP: DA “MAMMA! LI TURCHI!” A “MAMMA!? GLI ITALIANI!?”

Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU*

Başlığını Türkçeye “*Anneciğim! Türkler Geliyor Kaçalım!*”dan “*Anneciğim! İtalyanlar Geliyor Kaçalım!*”a mı? *Geceyarısı Ekspresi’nin İtalyanca Çevirisinde Türkçe/“Türk”*¹ olarak çevirebileceğimiz kitabın yazarı Rıza Tunç Özben, yurt dışında bilimsel makaleleri yayımlanmış, Gideon Toury’nin kuramları üzerine Türkiye’de kitap² çalışması bulunan bir çeviribilim araştırmacısıdır. 1990-2001 yılları arasında Marmara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu’nda tam-zamanlı okutman ve 2006-2007 yılları arasında Yeditepe Üniversitesi Çeviribilim Bölümü’nde yarı-zamanlı öğretim görevlisi olarak çalışan Özben, 2011 yılında çeviribilim alanındaki doktora³ çalışmasını Bologna Üniversitesi’nde tamamladıktan sonra,

* Prof.Dr. Yeni Yüzyıl Üniversitesi

¹ Rıza Tunç ÖZBEN. 2006. *Da “Mamma! Li Turchi!” a “Mamma!? Gli Italiani!?” Il turco nella traduzione italiana di Midnight Express*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları. 724 sayfa. ISBN 975-307-026-8

² Özben, R. T. (1999). *A Critical Re-Evaluation of the Target-Oriented Approach to Interpreting and Translation*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları

³ Tez Başlığı: *Dalla Teoria Polisistemica all’immagine del Turco. L’immagine del Turco nella traduzione italiana di «From Russia with Love»* (“Çoğuldizge Kuramı’ndan

Kırklareli Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölüm'ünde tam-zamanlı öğretim üyesi olarak ders vermeye başlamıştır. Kırklareli Üniversitesi'ndeki akademik çalışmalarının yanı sıra, Özben 1988 yılından beri Türkçeden İtalyancaya ve İtalyancadan Türkçeye eşzamanlı çeviri yapmakta ve 2005 yılından beri de Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nde yarı-zamanlı öğretim görevlisi olarak ders vermektedir.

Özben'in Türk imgesi üzerine 724 sayfalık İtalyanca bir kitap yazmasının en önemli nedeni, İtalya'daki çeviribilimciler ile imgebilimcilerin dikkatini İtalya'daki gerçekdışı ve olumsuz Türk imgesine çekmektir (s. 498). Kitabın Önsöz'ünde bu imge ile ilgili örneklere yer verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Türk kadınları otomobil kullanma hakkına sahip değildir,
- Bir İtalyan kadın için tek başına Türkiye'ye gelmek tehlikelidir,
- Türkiye fakir bir ülkedir,
- Türkler Arapça konuşurlar,
- Türkler kara tenli ve siyah saçlıdır,
- Türkler kadın, yaşlı ve çocuk demeden insanları öldürürler,
- Türkiye'de Müslüman olmayanlar için din ve vicdan hürriyeti yoktur,
- Türk akademisyenlerinin hemen hepsi erkektir,
- *Geceyarısı Ekspresi* romanından⁴ uyarlanan aynı adlı film⁵ Türkiye'nin gerçeklerini anlatır,
- Bir Türk kendini Avrupalı olarak tanımlayamaz,
- Türkiye Avrupa Birliği'ne hiçbir zaman girmemelidir, çünkü Türkler Afrikalıdır.

Türk imgesine. «From Russia with Love»'ın İtalyanca çevirisinde Türk imgesi"). Tez danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mette Rudvin.

⁴ Hayes, B. & Hoffer, W. (1977). *Midnight Express*. London: Andre Deutsch.

⁵ *Midnight Express*, yönetmen Alan Parker, senaryo Oliver Stone, Billy Hayes ve William Hoffer'in kitabından, yapımcı Casablanca Film Works/Columbia, İngiltere 1978.

İtalyanların Türkler ile ilgili yukarıdaki düşüncelerinin önemli bir kısmı, Özben'in İtalya'da başından geçen olaylara dayanılarak dile getirilmiştir. Bu olaylardan bazıları ise İtalya'daki Türk imgesi ile Ermeni sorununun birbirleri ile yakından ilgili olduklarını ortaya koymaktadır. Örneğin, 2003 yılında Bologna'daki bir sinematekin aylık programında "Türkler tarafından gerçekleştirilen Ermeni halkının soykırımı" sözleri ile tanıtılan A. Egoyan'ın *Ararat* filminin ardından yapılan söyleşide Özben, filmin ana fikri olan Ermeni soykırımını sorgulayacak görüşler ifade etmek istediğini belirttiğinde kendisine söz verilmediğini; yine, 2004'te Venedik Ca'Foscari Üniversitesi'ndeki, "Tarihte, Tarihin Ötesinde. Ermeniler ve Türkler. Bin Yıllık Bir Olay" başlıklı Taner Akçam, Murat Belge ve Halil Berktaş'ın soykırım tezi lehine konuşmacı olarak katıldıkları "bilimsel" konferansta, neden bu teze karşı çıkan bir Türk ya da yabancı araştırmacının da konferansa çağrılmadığını sorduğunda kendisine karşı nasıl davranıldığını ve ne tür cevaplar verildiğini tüm ayrıntılarıyla anlatmaktadır.

Özben, *Midnight Express* ("Geceyarısı Ekspresi") romanındaki kırkyedi Türkçe sözcükten üçünün İtalyancaya nasıl farklı bir şekilde çevrildiğini anlattığı bölümde, İtalyanca çeviride İngilizce metinde olmayan "Türklerle güvenilmez", "Türkler kötüdür ve acımasızca şiddet kullanırlar" ve "Türk erkekleri 'ters' cinsel ilişkide bulunurlar" imgelerine yer verildiğini belirtir. Nitekim, imge de, çeviri gibi, doğası gereği aslı değiştirilerek meydana getirilir ve imgebilimin konusu "öteki" kavramıdır. Ardından, İtalyanca çeviride ortaya çıkan bu imgelerin nedenlerini açıklamak için, Haçlı Seferleri'nden başlayarak tarih boyunca Avrupa'da "öteki" olarak "Türk" imgesini ana hatlarıyla inceler. Bu imge de, tahmin edilebileceği gibi, çoğu zaman ideolojik nedenlerden dolayı olumsuzdur. Sözgelimi, despot Osmanlı imgesinin altında, Osmanlı'da soylu bir sınıfın bulunmamasına duyulan tepki olduğunu, Özben *Venedik ve Türkler* kitabı yazarı Paolo Preto'ya⁶ gönderme yaparak açıklar. Kitapta gönderme yapılan çok sayıda başka eser bulunmaktadır. Bunlardan birinde G. E. Carretto'nun naklettiği Mehmet Efendi'ye ait aşağıdaki sözlere yer verilmiştir:

Biz Türkler Frenklere gecenin gündüze benzediği gibi benzeriz. Eve girdiğimiz zaman ayakkabılarımızı çıkarırız ve başımız örtülü kalır. Frenkler şapkalarını çıkarırlar ve ayakkabılarıyla kalırlar. Biz sakal bırakırız ve saçımızı

⁶ Preto, P. (1975). *Venezia e i Turchi*. Firenze: Sansoni Editore.

keseriz. Frenkler saçlarını uzatırlar ve sakallarını keserler. Biz sağdan sola doğru yazarız, onlar soldan sağa doğru. Biz halıyı masanın altına koyarız, onlar masanın üzerine. Bizde kadınlar pantolon, erkekler elbise giyer, onlar bunu tersini yaparlar. Bizim kadınlarımız törenlerde erkeklerin arkasından giderler, onlarda bunun tersi olur. Sonuçta, eğer bir Türkü başı aşağıda ayakları havada koyarsanız bir Frenk elde edersiniz.

Bu alıntıda belirtilen Türkler ile Frenkler arasındaki benzerliğin Batılılar tarafından fark edilememesini Özben, Batı metafiziğinin karşıtlıklar üzerine kurulu olmasının doğal bir sonucu olarak görür.

Günümüzde Avrupalıların Türkleri kendi kültürlerinin kitle iletişim araçları ile tanıdığını Bozkurt Güvenç'in *Türk Kimliği*⁷ kitabına gönderme yaparak dile getiren Özben, Avrupalının modern bir Türkle karşılaştığında duyduğu şaşkınlıktan söz ederken, Türklerin kendilerinin Avrupalılarca "yanlış" tanınmasına kızmak yerine, kendilerini "doğru" bir şekilde tanıtmak için çaba göstermeleri gerektiği kanısındadır. Kitabın başka bir bölümünde, Batılı kaynaklardaki çarpıtılmış "Türk" imgesinden söz ederken, İskenderiye Kütüphanesi'nin Türkler tarafından yakılmasından *Binbir Gece Masalları*'na, Bizans kaynaklarından Babinger ve Hammer'e kadar örnekler verir. G. Mandel, *Mamma li Turchi*⁸ kitabında belirttiği gibi, Türklerin Arap olduğu yargısıyla günümüzde de sürekli karşılaşmakta, kendisine İbni Sina ve Mevlana'nın Arap ve Fars olduğu söylenmektedir.

Özben, kitabının imgebilim ve çeviribilim ile ilgili değerlendirmelere ayırdığı sonuç bölümünü bir öneri ile tamamlar: "İtalya'daki 'Türk' imgesi ister gerçeği yansısın ister yansıtmasın Türklerin 'öteki' olmaktan çıkarılıp 'bizden biri' haline getirilmesi, 11 Eylül teröründen sonra daha güvenli yaşayabilmeleri; ticaret yaparak daha çok zenginleşebilmeleri; Müslüman ülkelerle daha demokratik ilişkiler kurabilmeleri ve kendilerini bir 'öteki' yaratmaksızın tanıyabilme ütopyasına katkıda bulunabilmeleri için" İtalyanların yararına olacaktır.

Üzerinde çok emek verildiği, yoğun bir inceleme ve bilgi toplama sürecinin ürünü olduğu kesin olan bu kitap, *Geceyarısı Ekspresi* romanının

⁷ Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

⁸ Mandel, G. (1990). *Mamma li Turchi. L'altra faccia della Mezzaluna*. Bergamo: Luchetti Editore.

İngilizceden İtalyancaya çevirisinde, kaynak ve erek metinlerdeki ortak imgelerin dışında, İngilizce romanda bulunmamasına karşın İtalyanca çeviride ortaya çıkan olumsuz “Türk” imgesini incelerken, bu imgenin ortaya çıkış nedenlerini tarihsel bağlamda Avrupa ve özellikle İtalya’daki Türk imgesinin ortaya çıkış serüvenine ve izlediği seyre değinerek okurlarına aktarıyor.

Öte yandan böyle bir çalışma iki ucu açık, her gün yeni bir imgenin getirilip sokulabileceği ya da çekilip çıkarılabileceği uzun ve karanlık bir dehlize benzetilebilir. Ömrünün büyük bir bölümünü İtalya’da geçiren ve geçirmekte olan sosybilimci bir okur, *“bu imajlar hepimizin bildiği, rastladığı şeyler, İtalyan dostlarımla gülp geçiyoruz. Özellikle Arap imajı son yıllarda iyice pekişti; pek ilgi olmadığından – Türklerin de hiç ilgilenmediği, haritada yerini bile bilmediği ülkeler vardır – sık sık TV ya da gazetelerde yer almaz Türkiye, aldığı da, devlet büyüklerinin bir ziyareti nedeniyle, bazen, bir-iki saniye için TV’lere yansımaları olur. Bu devlet büyüğü, modası geçmiş bıyıkları, başı üst üste eşarplarla sarılı eşiyle, kızıyla imajlara imaj katar. Hatta örtü imalatçısı bir dostum neden birkaç başörtüsü kullandıklarını merak etmiş, sormuş, meğer tek bir saç telini bile göstermemek içinmiş, çünkü her saç teli için 80 yıl cehenneme kapatılma cezası varmış”* demişti.

Kötü imgeler elbette can sıkıcıdır, ne demiş şair: *“Kim ister teşhirini kötü hayalinin, / dökülmüş dişlerinin, kırılmış kemiklerinin, / zordur yükselmek harabelerden / tükendiye son zerresi de mecalinin”*.

İmgebilim başkasının bakış açısıyla algılanan imgelerin, önyargıların, klişelerin ve kalıplaşmış tümcelerin incelenmesi olduğuna göre, bakış açısı değişmedikçe imge de değişmeyecektir. *Imagologia* (imgebilim) diye bir bilim dalı yanında *image makerology* diye de bir dal olmalı ve bu daldaki bilimciler, TV’lerdeki bazı sunucular gibi boyacı küpüne dönüştürmeksizin, makyajla imge değiştirmeyi deneyebilmeleri gerekir.

Sonuç olarak, Rıza Tunç Özben’in Türk imgesini inceleyen eseri, imgebilim ile çeviribilimin kesiştiği alanda disiplinler arası araştırma yapmak isteyenler için kuşkusuz önemli bir başvuru kaynağıdır. Kitabı okuyanlar onu yazmak için tüketilen zamana, verilen emeğe ve gösterilen özene şaşırıyor, ama gün ışığına çıkardığı tarihsel bilgilerin ve incelediği kaynakların çeviribilimde Türk imgesi için önemini gördükçe de bu çabaya değdiğini anlıyorlar.

KAYNAKÇA

- Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mandel, G. (1990). *Mamma li Turchi. L'altra faccia della Mezzaluna*. Bergamo: Luchetti Editore.
- Özben, Rıza Tunç. 2006. *Da "Mamma! Li Turchi!" a "Mamma!?! Gli Italiani!?" Il turco nella traduzione italiana di Midnight Express*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları. 724 sayfa. ISBN 975-307-026-8.
- Preto, P. (1975). *Venezia e i Turchi*. Firenze: Sansoni Editore.

Book Review

A BOOK FOCUSING ON THE RELATIONSHIP OF IMAGOGY-TRANSLATION: DA “MAMMA! LI TURCHI!” A “MAMMA!?! GLI ITALIANI!?”

Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU*

The title of the book is **“From ‘Mommy! Turks are coming, let’s escape!’ to ‘Mommy! Italians coming! Let’s escape’ “. The image of the Turks in the Italian Translation of ‘Midnight Express’ ”**¹. The author Rıza Tunç Özben has published several scholarly articles on the Interpreting Studies and he is also a translation scholar who has a book on Gideon Toury’s theories of translation in Turkey. He worked at School of Foreign Languages of the Marmara University between 1990-2001 as a full-time lecturer and at the Department of Translation and Interpreting Studies of the Yeditepe University between 2006-2007 as a part-time lecturer. After completing his doctorate² in Translation Studies at the University of

* Prof.Dr. Yeni Yüzyıl Üniversitesi. This review is translated by Assist.Prof. Oğuz Baykara from Boğaziçi University, Translation Studies Department.

¹ Rıza Tunç ÖZBEN. 2006. *Da “Mamma! Li Turchi!” a “Mamma!?! Gli Italiani!?” Il turco nella traduzione italiana di Midnight Express*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları. 724 sayfa. ISBN 975-307-026-8

² Title of thesis: *Dalla Teoria Polisistemica all’immagine del Turco. L’immagine del Turco nella traduzione italiana di «From Russia with Love» (“From polysystem theory to Turkish image. « Turkish image in the Italian translation of From Russia with Love»).*

Bologna in 2011, he began to teach at the Department of Translation and Interpreting studies of Kırklareli University as a full-time faculty member. In addition to his academic work at Kırklareli University, Özben has been doing simultaneous interpreting in Turkish and Italian and worked at the Translation and Interpreting Department of Bogaziçi University since 2005 as a part-time lecturer.

He has written this 724-page book in Italian especially to draw the attention of Italian scholars and imagologists on the unreal and negative image of Turks in Italy (p. 498). Some examples of this biased image presented in the preface to the book are as follows:

- Turkish women are not legally allowed to drive,
- It is dangerous for an Italian woman to come to Turkey alone,
- Turkey is a poor country,
- Turkish people speak Arabic,
- Turks are dark-skinned and black-haired,
- Turks kill women, children, the elderly people without discrimination,
- There is no freedom of conscience and religion for non-Muslims in Turkey,
- Almost all Turkish scholars are men,
- The *Midnight Express*³ is the cinema⁴ adaptation of a novel with the same title and reflects the realities of Turkey,
- No Turk can ever identify himself as a European,
- Turkey should never be accepted into the European Union because the Turks are Africans by race.

An important part of these negative ideas concerning Turks has been

Thesis advisor: Assist. Prof. Dr. Mette Rudvin.

³ Hayes, B. & Hoffer, W. (1977). *Midnight Express*. London: Andre Deutsch.

⁴ *Midnight Express*, director Alan Parker, screenplay Oliver Stone, from the book of Billy Hayes and William Hoffer, producer Casablanca Film Works/Columbia, UK 1978.

witnessed by the author and his comments are based on true incidents he personally experienced in Italy. These experiences reveal that some of the problems, such as the image of Turks in Italy and the Armenian issue, are closely linked with one another. For example in 2003 the Cinematheque of Bologna - in a monthly program introduced the movie of A. Egoyan titled *Ararat* which was announced to reveal the facts on “The Massacre of the Armenians by the Turks”. A panel discussion was arranged after the movie and Özben also wanted to express his opinion on the question of Armenian genocide but he was not given permission to do so. Similarly, in 2004 the University of Venice Ca’ Foscari organized a conference titled “Armenians and Turks in History and Beyond: An Event of Thousand-years”. He relates that Taner Akcam, Murat Belge, and Halil Berktaş were also invited to this “scientific” conference as key note speakers to talk in favor of the thesis of genocide. When Özben asked the reason for not inviting some other Turkish or foreign researchers opposing to this thesis of genocide, he received reactionary answers and improper treatment which he explains in his book in detail.

The author relates that out of forty-seven Turkish words in novel of *Midnight Express*, three of them have been translated into Italian in a totally different way. These descriptions are as follows: “Turks are unreliable”, “Turks are bad people and use brutal force and violence” and “Turkish men always practice ‘sodomy’ in sexual intercourse”. Yet such descriptions did not exist in the English source text.

“Image” by nature also, resembles “translation”, as it is formed by changing the nature of the truth and in fact, the main topic of imagology is the concept of the “other”. In order to explain the emergence of the biased images in Italian translation Özben then examines the mainstream image of the “Turk” in Europe as the “other” from the Crusades onwards throughout history. This image, as might be expected, is negative most of the time for ideological reasons. For example, there is a reaction to the absence of the noble class in the Ottoman Empire under the despotic image of the Ottomans and Özben describes it with reference to *Venice and the Turks* of Paolo Preto⁵. Apart from this book, there are a number of other works Özben refers to and one of them is the following text of G. E. Carretto which includes a

⁵ Preto, P. (1975). *Venezia e i Turchi*. Firenze: Sansoni Editore.

passage narrated by Mehmet Efendi:

We Turks are similar to the Europeans as day and night are alike. We remove our shoes when we enter home, and keep our heads covered. Europeans remove their hats but keep their shoes on. We cut our hair but grow beard whereas they grow hair and shave their beard. We write from right to left, they write from left to right. We put the rugs under the table, yet they put it on the table. Our women wear trousers, men wear dress, and Europeans do the opposite. Our women ceremonially walk behind the men, yet they do it the other way. In short, if you hold a Turk upside down in air you will produce a European.

As For Özben, the failure of Westerners to realize the similarity between the Turks and the Europeans in this short excerpt is a natural consequence of the fact that Western metaphysics is based on contrasts.

He notes that the Europeans today get to know the Turks through the mass media of their own culture and explains this situation by making a reference to the book Bozkurt Güvenç called *Turkish Identity*⁶. He then mentions the surprise of the Europeans when they meet a modern Turkish person. Özben advises the Turks not to be mad at the Europeans for they hold a “wrong” image, but instead work hard and do their best to promote the “right” image. In the other parts of the book, Özben refers to the distorted image of “Turks” in the Western sources, Byzantine sources, in the *Thousand and One Night Fables*; gives examples from Babinger to Hammer including the burning of the Library of Alexandria by the Turks. G. Mandel, in his *Mamma li Turchi*⁷ has also stated that he is constantly confronted with the judgments today such as Turks being Arabs and Rumi being an Arab and Avicenna a Persian.

Özben ends the epilogue of his book which is devoted to the assessment of imagology and translation, with a suggestion: whether the image of the ‘Turk’ in Italy reflects the truth or not; it will be for the benefit of the Italians to remove the Turks from the image of the ‘other’ and transform it into ‘one of us’; by doing this they will be able to live a more secure life after the September 11 terror; be richer by doing trade; establish more democratic

⁶ Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

⁷ Mandel, G. (1990). *Mamma li Turchi. L'altra faccia della Mezzaluna*. Bergamo: Luchetti Editore.

relations with Muslim countries and contribute to the utopia of becoming aware of their own identity without the creating the ‘other’.

There is no doubt that this book is the product of a lot of hard labor, intensive research and painful data gathering process. Apart from investigating some common images in the source and target texts in *Midnight Express*; Özben detected some negative images of “Turks” in the Italian translation which did not exist in the original and he conveys his readers the reasons for the emergence of this negative Turkish image in the historical context of Europe and especially in Italy and refers to the main line of development of this episode.

On the other hand, such a study is always open ended and it may be likened to a long and dark labyrinth where a new image may be inserted or withdrawn every day. One of my readers, actually a social scientist who has spent a large part of his life in Italy – currently living there – told me the following in a personal conversation. *“I and my Italian friends are all aware of the distorted images; we just laugh away at these things. However the image of the Arabs has become fairly stable in the recent years because people do not care for them. There may be some countries in the world that is of no interest for you Turks and you might not even be able to locate them on the map. Turkey does not usually appear in newspapers or on TVs in Italy; even if it does, it is for the visit of a high statesman and lasts only a few seconds on the screen. On the top of that, this statesman appears on TV with his outdated moustache, his wife and daughter whose heads wrapped in layers of scarves and this also rubs salt into the wound. A friend of mine manufacturing cover material has been curious about these head covers and asked the women why they used more than one scarf. It turns out that it was even forbidden to show a single strand of hair; otherwise they will be sentenced to 80 years’ imprisonment in hell for every single hair they expose.”*

Poor images are of course annoying as the poet says: *“Who wants the exposure of a bad dream, / with cast teeth, broken bones, / it is hard to rise from the ruin / if he runs out of his power and moans”*.

As imagology is perceived from the perspective of someone else’s images, prejudices, clichés and stereotypes or from the examination of the sentences,

the image will never change unless the personal perspective undergoes a change. I think apart from *Imagology* there should be another scientific field called *image makerology* where the scholars of this area should be able to change an image by polishing it up without making it commonplace like the TV announcers.

This work of Rıza Tunç Özben investigating the image of Turks is an important source of reference particularly for those who want to do an interdisciplinary research at the intersection of translation with Imagology. Those who read this book will be surprised at the effort and the diligence of the author who spent so much time to write it; however when the readers reflect on the historical information and realize the importance of these sources for the Turkish image in the field of Translation Studies, they will understand that it is well worth the effort.

BIBLIOGRAPHY

- Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mandel, G. (1990). *Mamma li Turchi. L'altra faccia della Mezzaluna*. Bergamo: Luchetti Editore.
- Özben, Rıza Tunç. 2006. *Da "Mamma! Li Turchi!" a "Mamma!? Gli Italiani!?" Il turco nella traduzione italiana di Midnight Express*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları. 724 sayfa. ISBN 975-307-026-8.
- Preto, P. (1975). *Venezia e i Turchi*. Firenze: Sansoni Editore.